

מול זריחת יום חדש

פרופ' אריאל רוזן-צבי ז"ל

שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל בשאלה אם נוח לו לאדם שנברא, או נוח לו שלא נברא. בסופו של דבר, מלמדת אותנו הגמרא במסכת עירובין, נמנו וגמרו, שנוח לו שלא נברא משנברא. עכשיו, משנברא, יפשפש במעשיו. שאלתי עצמי פעמים הרבה שתי שאלות בסיסיות. ראשית, האם ניתן להתווכח על שאלה זו? האם יש בכלל משמעות להכרעה ברוב על שאלה קיומית בסיסית, שאין לה, למעשה, הכרעה?

שנית, איזו מסקנה זו, "עכשיו, משנברא, יפשפש במעשיו"? האם כל התכלית, כביכול, של הבריאה האנושית היא מתן הדין והחשך בון? אם כן, לאיזה צורך? למען האמת, אין הכרעה לשאלה כזו. הראיה - עצם התשובה: אין זו תשובה לשאלה. השאלה הקיומית ניתנת בדרך של תשובה נורמטיבית דווקא. המסקנה של הגמרא אינה "עכשיו, משנברא, יעשה האדם חיים משוגעים", וגם לא "עכשיו, משנברא, ינסה להשיג כסף או לרדוף אחר מותרות".

דברים שנאמרו לפני שש שנים, בטקס בר המצווה של הבר אסף

**בבוקר יום קשה, מן הקשים
בחיי, נוכח המזרה, מול אד
בראשית שעלה מן העמק, חשת
איזה שקט שלא האמנתי שאוכל
לו: ההכרה שאנו עושים את
שלנו, שלא נצא מן העולם
מתוך תחושה של התמצה**

התשובה היא להשקיע בחשבון הנפש, בדין וחשבון אמיתי. ממילא ההשקעה תתבטא בדברים האמיתיים של החיים, בקיים ועומד ולא בחולף וארעי. באמונה, במשפחה, בלימוד קבוע ונמשך. אנחנו משקיעים לא בכסף ולא ברכוש, לא בבילויים ולא ברוב חיל. אנחנו מנסים להשקיע באמונה, במשפחה ובחברים, בלימוד, בכתובה ובהוראה. בהשקעה כזאת, בהבדל מן הבורסה, אין רווחים קלים. ועם זאת, כמו בכל השקעה, לא מובטחות התשואות. דרכנו קשה מבחינות רבות. היא משלבת תורה ודרך-ארץ, אמונת חכמים עם ביקורת, תורת ישראל עם תרבות יפת, מעורבות בלי

היגררות. השילוב הוא קשה. לא פשרה אלא שילוב, לא התפשרות אלא מאבק על ייחודיות ותרבות, על עוצמתה. יופיה של הקשת הוא במיגוון צבעיה.

בימים קשים של מבחן נוכחתי לדעת, שההשקעה שלנו בכל אלה עמדה במבחן. שהאמונה הצדיקה את עצמה. מבחנה הגדול של אמונה הוא במשבר: אתה צופה אחרה ושואל "מה החמצתי"? אתה מבקש להשיג מהר את מה שעוד ביקשת ולא הגעת אליו. מה היית מבקש לעשות ולא עשית? האם היית מבקש לשנות את אורח-חיך, ואיך?

במבחן הזה נוכחתי לדעת, שההשקעה היתה נכונה. בבוקר יום קשה, מן הקשים בחיי, נוכח המזרה, מול זריחת יום חדש בחיי ירושלים ומול אד בראשית שעלה מן העמק, חשתי איזה שקט שלא האמנתי שאוכל לו.

השקט הזה היה ההכרה שהבחירה היתה נכונה, שאנו עושים את שלנו, שלא נצא מן העולם מתוך תחושה של התמצה. ...אודה את ה' בכל לבבי: "הפכת מיספדי למחול לי, פיתחתי שקי ותאזרני שמחה, למען יזמך כבוד ולא ידום, ה' אלוקי לעולם אודך". את כל דברי השירה הזאת צריך לכתוב וללמד ולשים בפינו ובפי בנינו למען תהיה השירה הזאת לנו לעד.

מבני עקיבא לצמרת האקדמיה

מיו, מחשש ל"גולם שיקום על יוצרו" באין די איזונים ובלמים.

ב"מימד" גילה רוזן-צבי מעורבות רבה בנסיון לגבש פתרונות לבעיית הענוגות ולבעיית הנישואין המעורבים בישראל. לפני כשנתיים פירסם בעיתון זה מאמר מקיף על בתי-הדין הרבניים, שזכה להדים נרחבים, גם במערכת המשפטית.

אריאל רוזן-צבי היה תוצר מובהק, נדיר, של הציונות הדתית הקלאסית: ירא-שמיים ותלמיד חכם, אינטלקטואל מבריק, המעורב בתרבות הכללית והיהודית גם יחד וחי את מצוקותיה של החברה הישראלית, איש ספר, צנוע וישר - ואיש משפחה מסור. יהי זכרו ברוך.

מאמרים, שפורסמו בכתבי-עת בארץ ובעולם. בכל תפקידיו ומחקריו האקדמיים, גילה מעורבות חברתית עמוקה: בין השאר, נאבק על שינוי ים בתיפקודם של בתי-הדין הרבניים, היה חבר הוועדה לרפורמה בדיני המשפחה, נמנה על מנכחי הצעת "חוקה לישראל", היה יו"ר הוועדה לבדיקת שכר חבריה-הכנסת, ובתפקידו האחרון - חבר בוועדת החקירה לבדיקת רצח רבין. כדיוקן פקולטה יוקרתית למשפטים ניהל מאבק סוער להנהגת מסלול קבלה מיוחד, שיתחשב גם באוכלוסיות חלשות. הוא יצא נגד מצב היוצר בוגרים משכבות מבוססות בלבד, בעלי רגישות חברתית נמוכה. לפני כשנה וחצי קרא לדחות את יום החוק לבחירה שירה של ראש הממשלה, שהיה בין יו"ר

פרופ' אריאל רוזן-צבי ז"ל, בן 52 במותו, דיוקן הפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל-אביב, היה מבכירי המשפטים בישראל. באחרונה היה מועמד ודאי לכהונה בבית-המשפט העליון.

הוא נולד למשפחה ציונית-דתית, היה חניך בני-עקיבא, ואת שירותו הצבאי עשה במסגרת גרעין נח"ל של התנועה. בתום השירות פתח בקריירה אקדמית-משפטית באוניברסיטת תל-אביב, שם קיבל דוקטורט בשנת 1978. בין לבין למד גם בחוג לספרות עברית באוניברסיטת בר-אילן.

רוזן-צבי נחשב מומחה בעל שם עולמי בדיני המשפחה, במשפט ציבורי, בסוגיות דת ומדינה ובדיני קניין. הוא פירסם מספר ספרים בנושאים אלה, שחלקם זכו בפרסים יוקרתיים, וכן עשרות

לנסח את האמנה אשר תביא לשלום-אמת בין יהדות של אמת לדמוקרטיה של אמת. היית משפטן מזהיר. אצלך, המשפט היה בחינת סולם שראשו בשמיים, במרומי האיג"טלקט, ההפשטה, התיאוריה, אך יחד עם זה - מוצב ארצה, בחתירה לפתרונות מעשיים, מתוך אכפתיות, שנבעה מיראת-שמיים, מתוך תורת חיים ואהבת חסד.

יש משפטנים שרואים לפנייהם תמיד את ה"קייס" המשפטי בבואם להתמודד עם סוגיה משפטית. אתה, אריאל, ראית את האדם שמאחוריה, את הסובל, את החלש.

אתה - האישי שעמד בראש הפקולטה למשפטים - דווקא אתה שהוזהרת: המשפט אינו חוות הכל, שאם קיים ניתוק בין עולמה התרבותי של החברה ובין המשפט, המשפט לא יפתור את הבעיות. שום חקיקה לא תעזור, אם החברה אינה בשלה לה, תרבותית וערכית.

טענת, כי חברה שהחישוק המשפטי הוא היחיד המחזיק אותה אינה מתקיימת. גישה כזו, אמרת, משחררת את האדם מאחריותו לעשות את הטוב והישר, כמצוות הכתוב "ועשית הישר והטוב". העולם אינו מתקיים על מידת הדין לבדה, אלא גם על מידת החסד. המשפט חייב להיות מלווה בצדקה.

לנגד עיניך עמדו דברי הנביא זכריה: "כה אמר ה' צבאות לאמור: משפט אמת שפוטו, וחסד ורחמים עשו איש את אחיו, ואלמנה ויתום וגר אל תעשוקו ורעת איש אחיו אל תחשבו בלבבכם".

בצניעותך, בענווה שלך, היית תמיד "אחד מהחבורה", בין אם זו היתה חבורה של תלמידי-חכמים, חבורה של פועלים, או חבורה של סטודנטים.

לפני כחמש שנים עזבת את כל עיסוקיך ובאת ל"זמן קיץ" לישיבתנו. ישבת ולמדת בהתמדה, כאחד התלמידים. לתלמידי הישיבה זו היתה דוגמה חינוכית מופלאה של אהבת תורה: פרופסור למשפטים באחת הפקולטות היוקרתיות בארץ מתגורר בפנימיית הישיבה, עומד בתור בחדר האוכל, מגש בידו, כאחד התלמידים.

זכית, אריאל, לקדש שם שמיים יום יום. יצגת ברמה ובגאווה תורה, שדרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום. היהדות הדבקה בדרך זאת איבדה את אחד מגדולי בניה ובונה. שהרי תלמידי חכמים, כידוע, מרבים שלום בעולם, שנאמר: "יכול בניך לימודי השם ורב שלום בניך". אל תקרי בניך אלא בוניך.

יגעת ומצאת, אריאל. חכם שמת, מי יתן לנו תמורתו.

אריאל רוז'צבי ז"ל: תורת ישראל עם תרבות יפה

יגעת ומצאת, אריאל

הרב יהודה עמיטל

חז"ל אמרו: "אחד מן החבורה שמת, תדאג כל החבורה כולה". נותרה בנו תחושה של יתמות: מי יוביל מעתה, אריאל? מי יעמוד בפרץ? הלכת מאיתנו בתקופה קשה ביותר, בתקופה בה אנו כל-כך זקוקים לך. מי כמוך מסוגל להוביל את הדיאלוג הנחוץ כל-כך, בין עולם התורה וערכיה לבין ערכי תרבות המערב?

החכם טל אדם אמר: "אמת קנה ואל תמכור, חוכמה ומוסר ובינה". היום, כאשר אנשים לא עומדים בתור לקנות את הערכים שהציע שלמה המלך; היום, כאשר ברחוב שומעים צחצוח הרבות של מאבקים ומלחמות, אתה חסר לנו. היום, כאשר האמת נעדרת, גם "יהדות" ו"דמוקרטיה" הפכו סיסמאות, שמאחוריהן רדידות ומטען דל, והן נלחמות כביכול זו בזו. מלחמה, שעלולה, הסייחלילה, להנגיד את השסע הקיים בחברה בישראל בין חלקי העם.

אריאל, אותך ראינו צדיק וחכם בדור הזה. כך תלמי תתקוננו. שאתה - בכוחך, בלמדך, בדרך העבודה, בבקיאותך הרחבה בהלכה ובאגדה, בספרות השו"ת ובמחשבת ישראל, בהשכלתך הרחבה במכמני התרבות העולמית, בנייתך לשירה ולספרות יפה - תוכל

הלך מאיתנו איש אמת, איש מצפון ותלמידי חכם, ירא שמיים בסתר ובגלוי. אריאלו הכל סופדים לך - תלמידי חכמים ודיינים יושבי בשר, יודעי משפט ואהבי צדק, נדבאי רוח ודופקי שערים בבתי-משפט ובבתי-דין, בני נוער וזוחים מעייפות פיות, משכילים ופשוטי עם, אוהדים ומשירצים מכל חוגי החברה.

שקעה השמש בצהריים. במיטבך היית, במלוא כוחותיך הרוחניים. בשבועות האחרונים הלך גופך דל, אבל הרוח היתה הולכת ומתנשאת. נדהמים עמדנו מול התופעה המרפלאה: נשמה כמעט ללא גוף, דעת וקנים עם עירנות נעורים. כפי שאמרו חז"ל על רש"י לקיש: "עוקר הרים וטוחנן זה בזה". בניית הגיוני, בחריפות ובסברה ישרה.

החכם שמת, מי ייתן לנו תמורתו, אימים חז"ל: חלל גדול נפער בתוכנו. היהדות הדתית, הדבקה בדרכי הנועם של תורתנו הקדושה, והיהדות הלא-דתית, אכזלת גם יחד, כי איבדו את הגדול שבחבורה.

דברים שנאמרו בהלוויה